

УКРАЇНСЬКИЙ ГОСПОДАРНИК THE UKRAINIAN ECONOMIST

ЧИСЛО 5.

РІК II.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ОРГАН

За редакцією

Проф. Миколи Величківського

З М І С Т

Від Редакції до другого року видання „Українського Господарника”	1
<i>Проф. М. Величківський</i> : До питання сучасної кризи в Сільському Господарстві України	1
<i>Д-р Богдан Винар</i> : Шкіряно-взуттєва промисловість в Україні	9
<i>Проф. О. Архімовиз</i> : Успіхи цукрово-бурякової проми- словости в ЗДА	14
<i>Инж.-екон. М. Млаковий</i> : Як добувається золото на Ко- лимі	19
<i>Проф. Ілля Григоренко</i> : Наростання кризи на ставках України	25
<i>Дипломовий Економіст Михайло Біда</i> : Великі й гаранто- вані можливості	29
Повідомлення економістів	32

НЬЮ-ЙОРК

1955

УКРАЇНСЬКИЙ ГОСПОДАРНИК

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ОРГАН

ЗА РЕДАКЦІЮ ПРОФ. МИКОЛИ ВЕЛИЧКІВСЬКОГО

Річна передплата — \$2,40

Одне число — 60¢

THE UKRAINIAN ECONOMIST
JOURNAL OF THE UKRAINIAN ECONOMICS
PUBLISHED BY PROF. MYKOLA VELYCHKIVSKY

Subscription \$2,40 per year

Адреса Редакції і Адміністрації:

M. Velychkivsky, 92 SO. Orange Ave., Newark 3, N. J.

ПРЕДСТАВНИКИ „УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРНИКА”

ЗДА

1. D-r Y. Suchkiw, 1934 Corning Ave., Cleveland 9, Ohio.
2. Eng. O. Kudryk, 4959 Daniels St. Detroit 10, Mich.
3. Eng. M. Bida, 873 N. Richmond St., Chicago 22, Ill.

КАНАДА

1. Ivan Macohon, 1329 Benjamin Ave., Windsor, Ont.
2. M-r Ivan Choma 9638-106 A Ave., Edmonton, Alta.
3. Eng. Zenon Yankowsky, 1135 Aberdeen Ave., Winnipeg 4, Manitoba.

АНГЛІЯ

1. M-rs K. Lahovsky, 21 All Saints Rd., London W. 11. England.

НОВА ЗЕЛАНДІЯ

1. Eng. I. Kulynych, 59 Mortimer Tee, Wellington.
-

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРНИКА”

Професор М. Дудра \$10; Отець Іван Стах \$5; Інженер-економіст Суховерський \$10. — Ньюарк.

Жертводавцям висловлюємо подяку.

Передруковувати матеріяли з „Українського Господарника” дозволяється, але з зазначенням джерела.

ВІД РЕДАКЦІ ДО ДРУГОГО РОКУ ВИДАННЯ „УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРНИКА”.

Вступасмо в другий рік видання „Українського Господарника” п'ятим числом. З виданням цього числа ми запізналися і от з яких причин. Коли ми приступали до видання першого числа нашого журналу, то запрошували прийняти участь у видавництві наших бизнесменів. Ми думали виділити для обслуговування інтересів наших купців і промисловців певну частину нашого журналу. Ми також запрошували до нашого гурту і українських кооператорів. Але на великий жаль українські купці і промисловці як і кооператори не прийняли нашого запрошення, хоча й самі до цього часу не спромоглися дати будь що в цьому напрямку. Отже група українських науковців залишилася насамоті. Таким чином наш журнал силою обставин перетворився в чисто науковий, але в популярній формі. Автори нашого журналу здебільшого на прожиття заробляють важкою працею, а тому зі свого досить скромного бюджету можуть мало що виділити на підтримку „Українського Господарника”.

„Український Господарник” є орган позапартійний, а тому фінансової допомоги від будь якої організації не має і при сучасних умовах не може мати. Не маючи не від кого фінансової допомоги група україн. науковців на свої власні кошти продовжуватиме видавати „Український Господарник” і далі хоча і з деяким запізненням.

Редакція.

Проф. М. Велизківський.

ДО ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ КРИЗИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ.

З української преси на еміграції, а також і з американської можна довідатися, що в ССРСР і зокрема в Україні сільське господарство нині переживає кризу і людність там недоживлюється. В згаданій пресі наводяться промови таких советських вельмож як секретаря комуністичної партії Хрущова, або міністра советського Маленкова, які самі визнають недостачу в зерні і в продуктах тваринництва. Ми хочемо коротенько це з'ясувати. Чи дійсно сільське господарство за советського панування в Україні нині переживає кризу, а значить за советів людність голодує?

Сільське господарство в Україні і во всьому ССРСР на сьогодні є сколективізоване. На Україні до 90% всієї території сільськогосподарського виробництва належить колгоспам і совхозам. Основна маса землі належить колгоспам, бо на совхозах припадає близько 6%. Совхоза — це є суто капіта-

лістичного характеру державні підприємства тільки часів раннього капіталізму, коли не було ще захисту інтересів робітників перед їх тодішніми експлуаторами. Трохи інше положення колгоспів в СРСР. Згідно візцевого статуту сільськогосподарських артілів колгосп є кооперативне об'єднання і господарем його за статутом є всі члени цього підприємства. Фактично господарем колгоспу є советський уряд, себ-то комуністична партія в особі призначеного советами голови колгоспу. Селянин колгоспник є лише робітник на колгоспівських полях і мусить виконувати ту роботу, яка йому визначена керівним апаратом колгоспу. Агрономи, які працюють в колгоспах раніш були підпорядковані голові колгоспу, а нині це змінилося, бо агрономи колгоспу тепер безпосередньо підлягають агроному машиново-тракторної станції. Головний агроном МТС і директор МТС в свою чергу перебувають під пильною контролею секретаря районного комітету комуністичної партії. Голова колгоспу дуже часто за своїм фахом не має жодного відношення до сільського господарства, але як член комуністичної партії звітується перед районним комітетом партії. Платня за працю селянина колгоспника встановлена згори комуністичною партією у вигляді виділення з урожаєм для розподілу на трудодні певного відсотку від зібраного урожаю. Цей відсоток коливається в межах 20% — 21% до всього зібраного урожаю. Отже селянин-колгоспник є тойже робітник як і в совхозі чи на фабриці, тільки в совхозі завчасу визначається оплата робітника, а в колгоспі висота оплати одного трудодня залежить крім висоти урожайности ще й від багатьох інших причин залежних від пануючої комуністичної партії. Але один трудодень не оплачувався ще вище 2,5 кілограмів, а були випадки оплати 0,5 кілограмів за один трудодень. Крім цього селянин-колгоспник є прикріплений до свого колгоспу і не має права самовільно залишати працю в колгоспі, перейшовши на іншу працю без згоди керівного органу колгоспу. Щоб примусити селянина краще працювати і більше часу віддавати на працю в колгоспі, присадибна дільниця його (селянина) різними постановами партії і уряду доведена до мізерних розмірів — 0,10 га. Отже колгосп ніби і забезпечений робочою силою, бо як і за часів кріпацтва селянин міцно закріплений за колгоспом. Різниця тільки та, що за кріпацьких часів селянин мусів працювати на пана певну кількість днів на тиждень — 3-4, а решту днів — 2 або й 3 залишалося селянинові для праці на його власному полі. Нині селянин-колгоспник свого поля не має зовсім, отже хоче чи не хоче селянин, але щоб не померти йому й його родині з голоду, мусить весь час працювати на советського-комуністичного пана, себ-то працювати в колгоспі. Таким чином людською робочою силою

колгоспи ніби й забезпечені. Інше питання чи ця рабська робота є ефективною.

Тепер нас цікавить, як же колгосп забезпечений знаряддям виробництва. Совети скрізь і всюди прокричали, що за їх панування сільське господарство СРСР насичене машинами як нігде в світі. В 1953 році в Німеччині — Goettingen — Tübingen з'явилася невеличка, але дуже цікава книжка автора Raupach H. під наголовком: "Die Agrarwirtschaft der Sowjetunion seit dem zweiten Weltkrieg".¹⁾ Автор наведеної праці подає цифрові дані, що характеризують тяглову силу в сільському господарстві советів, які ми тут і наводимо.

Тяглова сила в советському сільському господарстві:

Роки	Трактори в мільйонах кінських сил	Коні в мільйонах	На 100 га площі		
			Кінських сил	Коней	Всього (в еквівален- ті кінських сил.)
1928	0,4	33,5	0,3	29,6	25,6
1940	10,4	20,5	6,9	3,6	13,4
1950	13,4	13,4	9,2	9,4	17,7
1952	16,5	14,6	10,6	9,6	19,2
1955	20,1	15,2	11,9	9,0	20,2

Наведена таблиця дає ясну картину. Сільське господарство СРСР навіть в поточному 1955 році за наміченим планом ще не досягло того забезпечення тяговою силою, що була в 1928 році — це останній рік Неп'у, коли сільське господарство ще могло переводити свою працю більш менш нормально без особливого втручання советів в процеси сільськогосподарського виробництва. На сьогодні коні більше як на половину зменшилися в кількості. Але це ще не все. Ми повинні ще взяти під увагу і якість цієї кінської сили. У нас немає, а й не може бути даних, які характеризували б тяглову силу якості сучасних коней в колгоспах і совхозах. Советська статистика подібних даних не подає, а коли б і подавала, то їм не можна було б мати віри. З практики ж ми знаємо, що сучасна кінська тяглова сила в колгоспах і совхозах України не може дорівнювати і 50% тягової сили за своєю потужністю, яка була до суцільної колективізації, себ-то до 1929-30 р.р.

¹⁾ Див. Вестник Інститута зо історії й культури СРСР № 5. 19544 год стор. 107.

Отже щодо наявності коней в колгоспах і совхозах, коли показано, що коні зменшені в своїй кількості більше як на 50%, то слід урахувати ще й якість робочої сили цих коней. Без живої тяглової сили навіть при достатній механізації сільськогосподарському виробництву обійтися неможливо. Отже в кінських силах в колгоспах і совхозах спостерегається недостача. А взагалі в еквіваленті кінських сил навіть за наміченим планом в 1955 році (а це ще питання чи плян буде виконано) сільське господарство тяговою силою не забезпечено в порівнанні до 1928 року. До всього цього ще слід додати, що в совєтських умовах забезпечення тяговою тракторною силою і фактичне використання цієї тягової сили не одно і теж. Справа в тому, що селянин-колгоспник як робітник в совхозі, як ми вже зазначили, опинилися за советів в положенні справжнього раба і до того ще напівголодного в кращому випадкові, а то й зовсім голодного.²⁾ Селянин -колгоспник як і робітник совхозу не зацікавлені в кращому використанні сільськогосподарських машин. З совєтської щоденної преси як „Правда” і „Известия” ми довідуємося, що як трактори так і комбайни не в належний спосіб використовуються. Помітні великі „прості” машин із за несповчасного їх ремонту, дуже часто трапляються псування і часто навіть навмисне псування окремих частин машин, яких немає чим замінити і т. и. Одним словом маємо до діла з відношенням до машин незацікавленого в роботі раба і ставлення цього раба до знарядів праці, що належать його експлуататорові.

Які заходи не вживають совети, щоб позбутися цього нещастя, але покращити справу не можуть. Накази і дуже суворі кари, як показала практика ще з давніх минулих часів, ніколи не можуть примусити раба старанно й самовіддано працювати на користь свого пана. Тільки вільна людина, що зацікавлена в праці, коли має з праці своєї користь і може вільно розпоряджатися як собою особисто, так і своїми наслідками праці, тільки така людина дає найбільший і найкращий ефект в праці. Це розуміють і совети, але розкріпачити селян, себ-то скасувати колгоспи, совети не можуть. Скасування колгоспів і відновлення індивідуальних сільських господарств було б рівнозначне скасуванню комуністичного режиму. Совети з колгоспами опинилися в жакливному стані. От Москва і вживає різних заходів, щоб спасти своє панування.

Останнього часу за підписами першого секретаря комуністичної партії Хрущова і передсідника міністрів Булганіна обнародована декларація про перегляд советами політики

2) Про „Важкий стан Українського селянина” див. нашу статтю в „Українським Господарнику” ч. 2 за 1954 рік.

в сільському господарстві. В цій декларації зазначається, що, мовляв, керування сільським господарством було неправильне. Помилки цього керування полягали ніби в тому, що занадто вживалася в керуванні колгоспами і совхозами політика централізації, що у колгоспів і совхозів, мовляв, були пов'язані руки і вони не могли виявити своєї творчої ініціативи, а завдяки цьому ніби і не було зацікавлення у селянства до праці в колгоспах і совхозах. Чи так воно є насправді?

Чи буде передана ініціатива в руки колгоспу, який за свого управителя має члена комуністичної партії, чи ні, а від цього селянство нічогосінько не програє і не виграє. Заінтересованості у селян як не було так і не буде поки буде існувати московсько-комуністичний колгосп, бо це є витвір московсько-комуністичного характеру, що має більш політичний ніж господарський характер. В згаданій декларації надається де-яка ініціатива колгоспам, а навіть, так би мовити, і автономія в житті колгоспів що до сільськогосподарського виробництва. Зазначимо тут тільки головні моменти цього, так би мовити, самоуправління колгоспівського життя.

Плянуння сільськогосподарського виробництва за згаданою декларацією мусить виходити від колгоспів, совхозів і МТС. Колгоспи і совхози разом з машиново-тракторними станціями самі будуть встановлювати яку частину землі слід засівати і скільки голів худоби утримувати. Советська влада як і раніш буде визначати норми заготівель, а колгоспи і совхози самі будуть вирішувати спосіб виконання цієї заготівлі. В декларації попередня політика в сільськогосподарськiм виробництві вважається „нереальною і бюрократичною” і зазначається недоліки цієї політики. Ми не будемо перераховувати ці недоліки, бо саме існування колгоспної системи є основним а навіть і єдино-головним недоліком коли й не злочинно, а решта це все дрібниці. Згадана нами декларація це є одна зі спроб спасти комуністичну владу і панування Москви над поневоленими нею народами. Але тепер чи згодом, а совети мусять всі колгоспи перевести в стан совхозів чи то у вигляді агроміст, як це вже проектувалося, чи якогось іншого дивовида, але колгоспи в такому стані як є нині, не зможуть існувати. На нових, так званих „ділїнних” землях совети засновують тільки совхози, розмір яких в середньому має 20.000 га земельної площі. Після приєднання Криму до України землями татарських колгоспів володіють майже повністю новозасновані совхози. Таким чином сільське господарство Криму як частини України в переважаючій своїй частині перебуває в совхозному секторі, а не в колгоспному секторі.³⁾

³⁾ Див. Вестник Інститута по изученню истории й культуры СССР № 6. 1954 г. стр. 81.

Але, як пробивається в совєтській пресі, не великий успіх є і від нових совєтських совхозів, але від колгоспів успіх був би не більший.

Скотарство в зв'язку з колективізацією перебуває в стані катастрофічному, про що вже згадували Хрущов і Маленков.⁴⁾ До цього часу не допомагають накази і розпорядження та постанови совєтського уряду, бо все це так само пов'язане з особистими інтересами селянина — раба комуністичної системи.

В згадуваній нами праці німецького автора Раупах наводяться ним цифрові дані, які показують скільки продукують зерна на душу населення в совєтському союзі. Коли 1909-1913 роки взяті за 100, то в 1939 році на одну душу населення в ССРСР випродуковувалося 79%, а в 1951 році ще менше — 71%.⁵⁾ Отже не дивлячись на механізацію сільського господарства і примінення, як зазначають самі совєти, кращих способів господарювання, але за панування совєтської влади сільське господарство дає меншу продукцію ніж за часів Царської Росії, коли безперечно був екстензивний спосіб господарювання в сільському господарстві і без примінення тракторів і комбайнів.

Занепад сільського господарства у совєтів продовжується й далі. В січні місяці цього 1955 року Хрущов на пленумі Ц. К. партії зазначив, що нині є недостача зерна і цю недостачу намагається пояснити рівними причинами, але непов'язаними з господарюванням, а саме: а) зріст населення, а тому і більша потреба в зерні (а коли за совєтів не було потреби у населення в хлібі?), б) більша потреба в зерні для зовнішньої торгівлі і т. інше. Єдина з причин, що наводить Хрущов, є правдива і заслуговує на нашу увагу — це потреба зерна для зовнішньої торгівлі. Справа в тому, що совєти мають божевільний план оволодіти всім світом, а тому всі засоби держави кидають на розвиток важкої промисловости. Ніодна держава світу не має такого гігантського розмаху в розвитку важкої промисловости як ССРСР. Треба не забувати, що ССРСР як і Царська Росія в минулому була дуже відсталою країною в розвитку важкої промисловости. Нині совєти намагаються перегнати навіть ЗДА. Зазначаємо „намагаються”, бо перегнати ЗДА совєти не зможуть при їх рабській системі господарювання. Во всякім разі ці намагання божевільних совєтів за рахунок поневолених ними людей продовжуються

4) Про „Сучасний стан скотарства в Україні” див. нашу статтю в „Український Господарник” ч. 3. за 1954 р.

5) Див. Вестник Інститута по изученню истории и культуры СССР № 5 за 1954 г. стор. 109.

і далі.⁶⁾ Важка промисловість ССРСР форсує вперед. За приблизними підрахунками згідно даних, що подав Маленков в 1954 р. в ССРСР було добуто вугілля 346 мільонів тон, а на 1955 рік намічено добути 372 мільонів тон, а перед війною добували вугілля 160 мільонів тон. Так само сталі в 1954 році виплавлено 57,2 мільонів тон, а на 1955 рік намічено виплавити 70 мільонів тон, перед війною совети виплавливали 17-18 мільонів тон. Електроенергії в 1954 році совети добували 147,6 мільярдів кіловат годин, а в 1955 році намічено добути 162 мільярдів кіловат годин, а перед війною видобуто до 40 мільярдів кіловат годин.

Зріст важкої промисловости в ССРСР.

	Перед війною	1954 рік	намічено добути в 1955 р.
1. Кам'яне вугілля в мільйонах тон по ССРСР	160	346	372
В тім числі в Україні	?	131,2	?
2. Сталь по ССРСР	17-18	57,2	70
В тім числі в Україні	?	15,9	?
3. Електроенергії по ССРСР в мільйонах кіловат годин	40	147,6	162
В тім числі по Україні	?	21	?

Отже всі ресурси совети кидають на розвиток важкої промисловости і це за рахунок сільського господарства і на зменшення кредитів для розвитку легкої промисловости. От тому-то совети і мусять викидати на зовнішній ринок зерно в той час коли населення України, а й всього ССРСР само потребує цей продукт. За останніми відомостями ССРСР в цьому році має вивезти за кордон 50 мільонів бушелів зерна. Саме ж населення ССРСР недоїдає і відчуває велику потребу в хлібі. В ЗДА. навіть підіймалося питання про допомогу зерном населенню ССРСР, але мав рацію президент Айзенгауер, коли висловив свою думку проти допомоги зерном ССРСР, бо все рівно це зерно не потрапило б до голодуючої людности.

В останній час комуністична партія наказала звільнити з праці десятки тисяч голів колгоспів, а на їх місця посиляють випробованих комуністів. Цих надісланих комуністів селяни-колгоспники мусять вибрати на голів колгоспів. Селяни колгоспники — ці справжні раби советів безперечно

⁶⁾ Див. нашу статтю і „Загальний огляд сучасного економічного стану головних демократич. країн вільного світу”, „Український Господарник” ч. 1 за 1954 рік

згідно наказу „добровільно” виберуть надісланих комуністів на голів колгоспів, але від цього справа в сільському господарстві не покращає. Для більшої ясности сучасного стану з споживчим крамом в СРСР ми наводимо тут таблицю цін на крам у великих гастрономічних крамницях в Москві. Коли в Москві такі високі ціни, а Москва постачається по першому розряду в централізованому порядку, то що діється в містах і селах України. Ціни на споживчий крам в підлеглих московії країнах ще вищі, бо село не може дати на колгоспний ринок споживчого товару, оскільки само відчуває в ньому недостачу.

Ціни, які нині в 1955 році існують на споживчий крам у великих гастрономічних крамницях Москви. За свідченням ко-
респод. з Москви і свідченням Гаррі Шварц.

ч.ч.	Назва краму	Тверда державна ціна в рублях	Ціна на колгоспно-ринковій в рублях	Ціна на чорному ринковій в рублях
1.	М'ясо ялове за 1 кілограм	3.10-12,40	28,0-30,0	В десять разів дорожче за державні ціни.
2.	Баранина за 1 кілограм	9,0 -14,0	23,0-25,0	Теж
3.	Телятина за 1 кілограм	Зовсім немає	25,0	30,-35,
4.	Свиняче м'ясо пісне за 1 кілограм	15,0-18,0	25,0-28,0-30,0	50,0-60,0
5.	Яйця за 1 десяток	11,70	15,0-18,0	} Цей крам на чорному ринку здобується рідко.
6.	Молоко за 1 літр	2,90	4,50	
7.	Картопля за 1 кілограм	0,60	1,50-2,0	
8.	Гусяче м'ясо за 1 кілограм	12,0	18,0-20,0	В 10 разів дорожче за державні ціни.

Отже чи є нині криза в сільському господарстві України? Коли нормально мислити, то мусимо сказати: так, це є криза. Але за комуністично-рабської системи такий стан у сільському господарстві не є криза. Треба пам'ятати, що за совєтською дійсністю людина існує для інтересів держави (очевидно совєтської), а не навпаки як це мислиться у всьому вільному демократичному світі. Ще Ленін сказав: „Коли в інтересах всесвітнього комунізму прийдеється знищити $\frac{3}{4}$ населення всесвіту, то ми перед цим не зупинимось.” Отже це, не є но-

вим, що зараз твориться в ССРСР. Коли треба буде кремлівським диктаторам знищити голодом нещасних підсовєтських людей, то вони перед цим не зупиняться, як це вже ними і було пророблено в Україні в 1933 році. Повним безглуздям і дуже шкідливим є з боку демократичного світу давати допомогу советам в якій би не було формі. Подібна допомога, колиб совети прийняли її, не потрапить до рук голодуючого населення, а потрапить: частина до пануючої комуністичної верхівки, а частина піде на дальшу розбудову важкої промисловости, щоб готувати зброю для агресивної війни.

ВАЖКА ПРОМИСЛОВОЇСТЬ В УКРАЇНІ В ПОРІВНАНІ З ФРАНЦІЄЮ*)

Назва держави	Кам'яне	Чавун	Сталь	Залізна	Нафта	Електро-
	вугілля	Чавун	Сталь	руда	Нафта	енергія
	в мільйонах тон.	в мільйонах тон.	в мільйонах тон.	в мільйонах тон.	в мільйонах тон.	в міліардах кілов. годин.
1. Україна в 1954 році.	131,2	15,0	15,9	34,2	0,51	21,0
2. Франція разом з Сааром в 1953 році	76,0	12,2	14,0	46,7	0,38	38,9

Так само великою помилкою, що межує зі злочином проти поневолених советами народів є переводити торгівлю з советами, бо цим самим демократичні країни вільного світу допомагають зміцнюватися комуністичній владі на терені всього ССРСР. і далі продовжувати поневолювати як своїх власних людей, так і завойованих комуністичною Москвою народів: Українців, Білорусів, Кавказців, Болгарів, Румун, Поляків, народів Прибалтики і других.

Отже криза сільського господарства за советів є, але вона може бути подолана в єдиний радикальний спосіб — це знищення советів з їх комуністично-рабською системою господарювання.

Д-р Богдан Винар

ШКІР'ЯНО-ВЗУТТЄВА ПРОМИСЛОВОЇСТЬ В УКРАЇНІ.

В історичному розвитку шкіряно-взуттєвої промисловості не всі її види були заступлені в Україні. Розвиток міст в ХІХ і початку ХХ століття, а головню зв'язаний з зростанням важкого промислу — урбанізаційний процес на Україні зумовлює збільшення питомої ваги тієї галузі у народньому госпо-

*) Див. „Вперед” за березень місяць 1955 року.

дарстві України. Ремісничє виробництво вже не задовольняє збільшеного попиту міського населення. Із зрозумілих причин підприємства мануфактурно-фабричної категорії організуються спершу в великих осередках торгівлі шкірою. В тому першому етапі розвитку шкіряно-взуттєвої промисловости Одеса і Бердичів дають 9/10 всієї української продукції. Слід зазначити, що на увазі маємо передовсім тверді шкіряні вироби (підшвіні товари). Зумовлений окупаційною російською системою колоніальний характер народного господарства України знаходить своє застосування і у відношенні до шкіряно-взуттєвої промисловости.

І так вже в початках розвитку української шкіряної промисловости відзначаємо різну диспропорцію між шкіряною сировиною і виробництвом півфабрикатів. На Україні немає повного промислового виробництва. Україна, багата на шкіряну сировину приневолена експортувати її за кордон. Рівночасно в імпортному баянсі народного господарства велику питому вагу виявляють шкіряні півфабрикати, головно якісні м'які шкіряні товари, як нпр. шевра, хром і т. п. За неточними підрахунками¹⁾ виявляється, що 1/3 споживаних півфабрикатів імпортувалось в Україну, яка була експортером шкіряного сирівця. В сировинному баянсі заводів Київщини і Одеси частка імпортної сировини і дубильників досягала 75%. Ще більш світла про колоніальний визиск тієї промислової галузі кидає промовиста структура самої шкіряної промисловости. Не зважаючи на потребу довозу м'яких шкіряних виробів, українське виробництво твердих (підшвінних) півфабрикатів виносить аж 80% всієї продукції. Таким чином штучно створюються передумови для імпортів півфабрикатів, що за них платить народне-господарство України вивозом тієї ж шкіряної сировини.

Дуже важко визначити величину продукції української шкіряної промисловости перед першою світовою війною.

На підставі обліку в 1920 р. на Україні зареєстровано 2568 заводів шкіряної промисловости. Все це переважно дрібні — чи точніше майже ремісничі форми виробництва. Великих заводів з річною продукцією б. 60 тисяч шкір було в той час на Україні всього шість, а саме: бердичівський, васильківський, київський, таганрізький і два одеські („Південноріський і „Продаремін”). З менших одиниць треба відмітити 16 заводів з річною продукцією 18-60 тис. шкір. Крім того 110 малих з річною продукцією 6-18 тис. шкір. Всі інші

¹⁾ Наші інформації беремо з видання Інституту Економіки Академії Наук Української РСР „Нариси економічної географії УРСР” том I. Київ 1949 р. стаття: розміщення легкої промисловости. Автор: канд. екон. наук Л. Е. Горелік.

— це дрібні, ремісничі одиниці, що давали тільки незначну частку в продукції всієї шкіряної промисловости України. Продукція 1919-21 рр. характеризується цілою низкою більшешвицьких економічних експериментів, питомих очеркові „воєнного комунізму”²⁾. У висліді навіть офіційні советські джерела стверджують, що „довго не працювали найважливіші заводи київського району, а решта великих гарбарень України ледви-ледви підтримувала своє бідолашнє існування”³⁾. Згідно з наведеним джерелом у другому півріччю 1920 р. продукція всієї шкіряної промисловости України дорівнювала 21,3% довоєнного рівня⁴⁾.

Нова Економічна Політика корисніше впливає на розвиток шкіряної промисловости. Велика частина заводів переходить в приватні руки. На увазі маємо дрібніші форми виробництва, бо великі одиниці шкіряної промисловости і далі залишаються під кермою державних органів. Державна шкіряна промисловість входила в три об’єднання: київське, одеське і таганрізьке, кожне з окремою сировинною базою. Згідно з тодішнім адміністративним поділом до київського об’єднання належали заводи Київщини, Волині, Поділля і Чернігівщини. До одеського заводи Одещини і Миколаївщина. До таганрозького Донецчина, Запоріжжя і Катеринославщина (Дніпропетровське). Для одиниць державної шкіряної промисловости советська адміністрація дає різні полекші. Адміністративно розподілились всі заводи на три групи. До першої категорії зачислено 18 підприємств, технічно добре уряджених і „господарсько корисних” при сучасних умовах⁵⁾. До другої групи зараховано 24 підприємства, які в сучасних обставинах не можуть бути вповні використані, головно з уваги на великі браки у їх устаткуванні. Третя група охоплювала дрібніші одиниці, заводи з продукцією не меншою як 500 шкір місячно (в сільських місцевостях 250). Всі інші заводи шкіряної промисловости закрито.

Всі 18 заводів першої категорії віддано під адміністрацію советського державного апарату. Дальше дві групи заводів можна було віддавати в аренду приватним підприємцям. Згідно з повідомленнями советської преси вже з початком 1922 р. на Україні заарендовано біля 130 заводів з проєктованною продукцією 800 тис. шкір, або майже 1/4 всієї української передвоєнної продукції. Щоб обмежити

2) Про принципи і висліди советської економічної політики докладніше у праці підписаного „Советське упромисловлення”, розділ „Воєнний Комунізм”.

3) О. Суслов: Економічна Географія України. Д. В. У. 1923. стор. 159.

4) Там же стор. 159

5) Там же стор. 159.

швидке поширення приватної ініціативи виробництво твердих шкіряних виробів (підшови) залишилось виключним монополем держави. Одначе не зважаючи на різні угодіщення, націоналізована промисловість („соціалістичний сектор” за советською термінологією) дає в тому часі б. 500 тис. шкір річної продукції, в тому Київський район біля половини названої величини⁶⁾. Не багато у тому відношенні може змінити покликаний тоді до життя Господарський Центр Шкіряної Промисловости України. Цей „Головшкірукр” займався заготівлею сировини для шкіряної промисловости, яку і розподіляв між поодинокими заводами. Всеж таки продукція української шкіряної промисловости ні кількісно ні якісно не могла наситити українського ринку. Приватним підприємствам роблено всілякі перешкоди для їх дальшого розвитку.

Можна б поставити питання — які були в той час причини незадовільного розвитку шкіряної промисловости України? Спершу треба приглянутись офіційним советським статистичним показникам.

ГУРТОВА ПРОДУКЦІЯ

Адм. стан	В умовних незмінних відпускних цінах без акцизу 1926-27			В червонних відпускних цінах відповідного року без акцизу		
	27-28	28-29	27-28 28-29	27-28	28-29	28-29 27-28
Респ.	71785	87900	122	70378	86970	123
Місц.	18820	28339	150	17600	28193	160
Разом	90675	116239	128	87978	115163	131

ТОВАРОВА ПРОДУКЦІЯ

Адм. стан	В умовних незмінних відпускних цінах 1926-27 без акцизу			В червонних відпускних цінах відп. року без акцизу		
	27-28	28-29	28-29 27-28	27-28	28-29	28-29 27-28
Респ.	59004	70355	119	58484	68902	118
Місц.	17522	27215	156	17422	27057	155
Разом	76526	97570	127	75906	95959	127

З наведеної таблиці можемо зробити один ясний висновок. Підприємства місцевої промисловости відзначаються відносно більшою товаровою спроможністю продукції у порівнянні до одиниць республіканського підпорядкування. Це

⁶⁾ Одеські заводи дають в тому часі не більше як 110 тис. шкір річної продукції.

іншими словами — краща продуктивність приватного сектора у порівнянні з національзованими підприємствами. Це також і виявлення недоліків у структурі цілої шкіряної промисловости України, що мало пристосована до потреб господарського ринку.

У статті Я. Ряпа п. н. „Про сировинну проблему легкої промисловости”⁷⁾ зустрічаємо певні статистичні дані про величину продукції у натуральному виразі.

ШКІРЯНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УРСР

шкіряні товари	1926	1927	1928	1929	1930
півфабрикати тис. тонн	19,1	21,1	19,7	16,1	12,0
шкір. взуття міл. пар	1,2	4,0	12,7	13,7	12,0

Розрив між випуском твердої шкіри і взуття в 1930 р. — за свідченням названого автора більший як в попередніх роках. Твердої шкіри випродуковано 8 тис. тонн, взуття 12 міл. пар. Того недобору не можна покрити продукцією шкір-сурогатів, бо рівночасно треба покрити дефіцит шкіряної сировини на 40%!^{7а)}.

На перший погляд видавалося б, що на Україні немає достатньої кількості сирівцю. Приглянувшись ближче тій справі — доходимо до інших висновків.

БАЛЯНС СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОЇ СИРОВИНИ НА 1928-28 Р. ПО ОКРЕМИМ ГАЛУЗЯМ ПРОМИСЛОВОСТИ:

Шкіряна сировина (внутрішнього ринку)⁸⁾

Плян заготівлі:	Великих шкір	дрібних шкір	овечих шкір
Укршкіртрест	1710 тис. шт.	625 тис. шт.	125 тис. шт.
Місцева пром.	180	—	825
Промкооперація	60	—	200
Інші	1950 тис. шт.	625 тис. шт.	1150 тис. шт.
Разом			

Лишки для вивозу в РСФСР:

великих шкір — 300 тис. шт.
дрібних шкір — 625 "

Наведена табеля дуже добре доповнює наші попередні дані і не потребує жодних коментарів. Українське народне господарство не може розпоряджати повною продукцією. А проведенне советським апаратом районування народного господарства України зайво доказує не тільки свою повну не-

⁷⁾ Стаття поміщена в журналі „Господарство України” ч. 5-6 за травень-червень 1933 р.

^{7а)} там же

раціональність, але і свідчить про колоніальний визиск господарства України. І так зустрічаємось з парадоксальним явищем. Українське народне господарство експортуючи шкіряну сировину до Росії, рівночасно імпортує з тієї ж Росії шкіряні півфабрикати для покриття потреб своєї шкіряно-взуттєвої промисловости.

Запровадження сталінських п'ятирічок наголошує автаркійні тенденції в ССРСР та спричинює ряд змін у структурі народного господарства України, в тому також і в галузі шкіряної промисловости. Передовсім закрито всі підприємства дрібніших форм, що відносно були ще найбільше пристосовані до потреб місцевого ринку. У першій п'ятирічці приватний сектор господарства цілком зліквідовано. Всю шкіряну промисловість адміністративно підпорядковано органам наркомату легкої промисловости. Рівночасно припинено постачання чужинних півфабрикатів з-за кордону, головню раніше імпортованих дубильників. На Україні утворюється власна база дубильно-екстрактної промисловости. Як відомо, в 1913 р. 85% консумованих рослинних дубильників припадало на імпорتنі. Протягом 1-ої п'ятирічки повстає нове виробництво дубильників нерослинного походження і синтанів, сульфід — целюльозних екстратів і ін. Для цієї мети збудовано декілька нових заводів. І так у дію уведено новий завод синтанних дубильників у Константинівці, що працює на базі відходів продуктів і півфабрикатів коксового виробництва — антрацену, фенолу і парафіни. Синтани використовує шкіряна промисловість у виробництві твердих півфабрикатів (Бердичівський і Одеський заводи) і півременю (Константинівський завод).

(Продовження в наступному числі)

Проф. О. Архімовиз.

УСПИХИ ЦУКРО-БУРЯКОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТИ В З.Д.А.

З'єдинені Держави північної Америки безперечно займають перше місце в світі, як продуцент цукру. Сировиною для здобування цукру є цукровий буряк та цукрова тростина. Продукція цукру з цукрової тростини в кілька разів перевищує таку з цукрового буряка, але і ця остання займає досить поважну роль, бо задовольняє 22% національної потреби в цукрі. Головними районами де продукується цукор з цукрової тростини на континенті північної Америки є стейти Флоріда та Луїзіана. Найбільше значення має цукрова промисловість на островах: Куба, Гаваї, Порторіко та інш. Цукро-бурякові райони в ЗДА розташовані в стейтах Заходу та

Середнього Заходу як от у Колорадо, Юті, Каліфорнії, Небрасці, Айдаго, Монтана, Огайо, Мічіген та інш. Цукро-бурякова промисловість в ЗДА виникла пізніше, ніж в Європі, але розвивалася швидкими кроками. Перша цукроварня в ЗДА була побудована у 1838 р. в місцевості White Pigeon (Мішіген). У 1950 році кількість їх досягло 83 (3).

ЗДА займають четверте місце в світі по площі зайнятої під цукровим буряком. Перші три місця займають Советський Союз, Німеччина та Франція. Але площа під цукровим буряком у ЗДА значно перевищують такі в Польщі та Чехословаччині, а ці країни відомі тим, що продукують багато цукру. У 1950 році під цукровим буряком були такі площі (в тис. акрів)*).

	СССР	2854
Німеччина:	Західня	477
	Східня	519
	разом	996
	Франція	976
	ЗДА	925
	Польща	655
	Чехословаччина	531

А у всьому світі було під цукровим буряком у 1950 р. 9958 тисяч акрів (1). Врожайність цукрового буряка в ЗДА майже в 2,5 рази більша за таку в СССР.

За десятиріччя 1941-1950 середній врожай цукр. буряків в ЗДА складав 13.29 Short tons на 1 акр, а в 1951 році 15.2 (1). Це відповідає 296 центн. та 340 центн. на 1 гектар**).

Для порівняння цікаво нагадати, що середній врожай за 5 довоєнних років (1933-1937) в СССР складав лише 124 цент., в 1938- — 141 (12), а в 1939 р. 143 центн. з 1 га (9).

Такі величезні успіхи цукро-бурякової промисловості в ЗДА обумовлені багатьма чинниками, з них одним з найголовніших є те, що американський фермер є вільна людина. Він працює для себе й для своєї родини й не має жодного

Примітка:

*) 1 акр є рівний приблизно 0.4 гектара.

**) Для перерахунку з прийнятих в ЗДА мір ваги та площі до загальноєвропейських треба взяти до уваги що:

1 Short tons дорівнює 2000 америк. фунтів.

1 американський фунт = 454 грами.

1 гектар = 2.465 акра.

страху, що все набуття його праці буде відібрано владою, яка в ліпшому випадку залишить йому стільки їжі, аби тільки не вмер з голодної смерті. Другим чинником є механізація сільського господарства, яка в ЗДА йде велетенськими кроками й все більше й більше звільняє фермера і с. г. робітника від тяжкої фізичної праці. З часу другої світової війни механізація культури цукрового буряка розвивалася особливо швидко. Наведемо кілька прикладів для ілюстрації того наскільки механізована уборка цукрового буряка в ЗДА (5): на фермі Мануїла Цетлера в Набрасці на одного робітника за один робочий день припадало у 1954 році 52.4 тонни зібраного буряка, а 10 років тому назад лише 3.2 тонни, на фермі Райса в Каліфорнії один робітник збирав в 1954 році за один робочий день 50 тонн буряка, а кілька років тому лише 6 тонн. Вираховано (5), що для зібрання кількості буряків, необхідних для вироблення 100 фунтів (45.4 кілогр.) рафінованого цукру потрібна праця одного робітника на протязі трохи більше ніж одну годину. Цим досягається світовий рекорд заощадження праці. Механізоване не лише збирання, а майже всі процеси по культурі цукрових буряків. Кількість годин праці, необхідних для продукції 1 тонни буряка зменшилася з 7,5 у 1940 р. до 3,9 у 1950 р. (13).

Як виглядає „механізація” культури цукрового буряка в СССР видно з того, що в 1937-39 роках (тоб-то цілком „нормальних” перед війною) для продукування 1 тонни буряка потрібно було витратити таку кількість робочих днів (а не годин) — Винницька обл. — 5, Чернігівська обл. — 9, Алтайський край (Сибір) — 21 (9).

У 1954 році приблизно 99 відсотків бурякових плантацій в ЗДА було зібрано механізованим шляхом (5). Для порівняння наведемо що в СССР у 1947 році було заплановано зібрати при допомозі бурякопідкопувачів (найголовніше кінських) тільки від 30 до 40% бурякової площі, але й цей плян не було виконано (9).

Дуже добре налагоджена справа консультацій, які фермери одержують від фахівців у випадках коли це є потрібно: встановлення норм системи зрошення, боротьба з хворобами та шкідниками тощо. В наслідок поліпшення системи угноєнь та зрошення середній врожай буряка збільшився на 26% (13).

В справі підвищення врожаю та здешевлення собівартости виробництва цукрового буряка величезну роль відіграють дослідні та селекційні установи. Кожний степ має свою державну експериментальну стацію, яка своєю діяльністю охоплює майже всі галузі сільського господарства данного степу. Також Університети та с. г. коледжі мають свої експериментальні стації. Великі гроші на дослідчу роботу в га-

лузі буряководства витрачає Департамент хліборобства (Department of Agriculture Washington) та багато спеціальних цукрово-бурякових об'єднань. Напр.: Sugar Research Foundation, Holly Sugar Corporation, The Great Western Sugar Co., American Crystal Sugar Co. та багато інших. Головне на що звернена увага дослідчих організацій в ЗДА в галузі буряківництва це є удосконалення механізації системи зрошення та угноєнь, боротьба з бур'янами хемічним шляхом, боротьба з хворобами та шкідниками цукрового буряка, селекція тобто виведення більш врожайних й стійких проти хвороб сортів, винайдення найбільш економічних методів продукування насіння цукрового буряка. Про наслідки досягнення в галузі механізації, поліпшення системи угноєння та зрошення вже було сказано. Великі успіхи досягнуті в галузі боротьби з бур'янами хемічним шляхом, в галузі боротьби з хворобами шляхом виведення спеціальних рас буряка, стійких проти цих хвороб. В галузі селекції найбільшу увагу привернено на виростання міцности та продуктивности гібридних сортів, тобто використання того, що в генетиці одержало назву гетерозиса. Це явище широко використовується в ЗДА в селекції і культурі кукурудзи. Як відомо, у кукурудзі чоловічі й жіночі квітостени відокремлені. Отже висаджуючи 2 сорти кукурудзи поруч й знищуючи у одного з них чоловічі квітостени можна на 100 відсотків досягнути схрещення між двома сортами. Для буряка такий спосіб є неможливий, бо в кожній маленькій квітці буряка є чоловічі й жіночі органи. Американський генетик Оуен (F. V. Owen — 7) винайшов расу буряка зі стерільними (неплодючими) пиляками. Використовуючи цю ознаку він виробив техніку одержання стовідсоткових гібридів у буряка. Велика увага приділена виведенню сортів цукрового буряка, в яких сполучені ознаки одноросткових клубочків з іншими корисними ознаками: врожайністю, цукристістю, стійкістю проти хвороб та інше. Ознака одноростковости має величезне значення в механізації культури цукрового буряка тому, що у звичайних сортів буряка, з кожного клубочка з'являється кілька ростків, які перешкоджають один одному, а у цієї раси з'являється лише один росток. Одноросткову расу в ЗДА винайшов Проф. Др. В. Ф. Савицький, який й далі вивчає її. Про спадкову передачу цієї ознаки він надрукував кілька наукових доповідей та праць (10). Проф. Др. Олена Савицька далі вивчає ембріологію та цитологію цих рас (11).

Величезні успіхи досягнуті в справі вирощування цукро-бурякового насіння. Використовуючи м'яжку зиму в західних стейтах (Арізона, Каліфорнія, Орегон, Ута, Нью-Мексико та інш.) там висівають буряк на насіння в кінці літа й лишають рослини на зиму в полі. На слідуюче літо така

плантація дає насіння. Отже уникається викопування буряків в осені, зберігання їх зимою в кагатах й посадка висадків весною. Перші досвіди в цьому напрямі були зроблені ще в 1922 р. (див. Elcock and Overpeck 6). Ще в 1932 році Американська цукро-бурякова промисловість цілком залежала від імпорту закордонного насіння. З 1936 року почався такий швидкий зріст продукції власного цукро-бурякового насіння що вже в 1941 році імпорт закордонного насіння зовсім припинився (Coops 4).

Середні врожаї цукро-бурякового насіння в ЗДА в кілька разів перевищують середні врожаї в ССРСР й навіть дорівнюють т. зв. „стахановським врожаєм”, які в ССРСР одержуються на невеликих площах при застосованню нечуваної в світі експлоатації праці. Середній врожай насіння в ЗДА за роки 1940-49 був рівний 2135 фунтів з одного акра, тоб-то 24 центнери з одного гектара. При цих перерахунках треба взяти до уваги, що американський фунт дорівнює 454 граммам, а один гектар = 2,465 акра.

Щорічно під цукро-буряковими висадками було в середньому за ці роки 7306 акрів або 2964 гектара. У 1951 році середній врожай насіння в ЗДА був 3610, а в стейті Каліфорнія 4259 фунтів на 1 акр. В центнарах на 1 гектар це відповідає 40 центнерів для ЗДА і 48 цент. для стейту Каліфорнія.

Площа під цукро-буряковими висадками у 1951 році була: в ЗДА 2003 акри тобто 812,6 гектара, а в стейті Каліфорнія 424 акри, або 172 гектари. (1).

Таким чином застосовання цього нового метода дозволило ЗДА подолати кризу й позбавитись від експорту цукро-бурякового насіння. Цікаво відмітити, що в аналогічному положенню знаходилася Іспанія. Іспанські насіноводи без жодного успіху намагалися застосувати в Іспанії німецьку систему вирощування насіння цукрового буряка, так само, як цього намагалися американські насіноводи в роках 1916-22. Але виявилось, що німецька система в ЗДА невігідна з економічного боку, а в Іспанії ще до того ускладнена тою обставиною, що завдяки частим змінам температури в зимку, викопані буряки пагано схороняються.

Автор цих рядків застосував в північній Кастілії американський спосіб продукції насіння (2). За короткий час з 1948 по 1952 р. Іспанія перейшла з одної кризи (недостача насіння цукрового буряка) до протилежної кризи (надвишка виробництва).

Раз на 2 роки улаштовується в ЗДА великий науковий з'їзд по питанням культури, механізації, селекції буряка та боротьби зі шкідниками та хворобами. Всіх з'їздів було 8. Останній відбувся в Денвері штат Колорадо.

З доповіддю про методи селекції цукрового буряка в СРСР виступив на цьому з'їзді також і автор цих рядків. З'явлення з друку трудів з'їздів (Proceedings 8) є для всіх працюючих в галузі буряківництва подією світового масштабу і такі Proceedings читаються з великим інтересом.

Список літератури буде подано в наступному числі.

Інж.-екон. М. Млаковий

ЯК ДОБУВАЄТЬСЯ ЗОЛОТО НА КОЛИМІ*)

А. Загальні відомості

Колімою звать країну розташовану по обох боках річки Коліми, що протікає на Далекому Сході СРСР з півдня на північ і впадає до Північного Льодового океану. У південно-східній частині Коліма межує з Охотським морем і тут знаходиться головне місто цього краю — Магадан із його портом — Нагаєво. На Заході Коліма межує з Якутією. Через південно-західну частину Коліми проходить т. зв. гірський хребет Черського (Становий), і саме в цих горах знаходяться багаті поклади золота.

Як відомо, поклади золота зустрічаються в природі в формі жил або в розсипному стані. На Колімі воно знаходиться в розсипному стані в долині гірських річок, і добування його та промивання відбувається на відкритому полі. В такому саме стані, принайменше, мені доводилось бачити ці роботи в кільканадцятьох місцях (золотокопнях) Коліми та приймати в них участь як політв'язневі.

Походження золота на Колімі пов'язують із перебуванням колись у цих околицях Північного Льодового океану, отже є воно наносного характеру.

Куски золота не мають певних правильних форм, мають вигляд камінців різної величини та ваги; чув я, що зустрічались куски вагою 1, 2, 3 кгр., але бачити їх не доводилось; переважно були це куски кількох та кількадесятьох грамів.

Ґрунт, багатий на глину та гальку, є вічно мерзлий, бо лежить в полосі вічної мерзлоти, та й до того недалеко від північного полюса холоду — Верхоянську. Золото знаходиться не безпосередньо на поверхні, а покрите незолотоносною верствою в 0,70-1 м. товщини. Все це дуже утруднює роботи добування.

*) Короткий зміст доповіді, виголошеної автором на засіданні Економічної Комісії Н. Т. Ш. в Нью-Йорку, дня 12. II. 1955.

Наявність цього дорогоцінного металу на Колімі констатовано остаточно в 1929 р. і вже з початком 1930 р. приступлено до посиленої масової експлоатації.

Б. Золотодобування.

Роботи добування золота на Колімі можна характеризувати такими трьома рисами:

- I. Примітивність методів добування
- II. Хижацький їх характер
- III. Дорогою ціною.

I. Примітивність методів добування.

В той час, як наприклад, на Алясці, яка знаходиться в майже однакових із Колімою кліматичних умовах, всі процеси золотодобування механізовано (гідравличні машини, скрепери тощо) і людини там майже не видно, на Колімі, навпаки, всі процеси виконуються людиною, за винятком хіба тільки транспортування ґрунту.

За ходом робіт вони розподіляються на дві основні групи:

- а) Розвідка
- б) Промивання.

а) Розвідка.

В погоні за якнайбільшою кількістю золота совети експлоатують у першу чергу найбагатіші на золото поля.

З такою метою по долинах провадяться найперше розвідчі роботи, які мають за завдання виявити відсоток наявності золота не тільки в просторі долин, але і в глибині.

Всі роботи виконує спеціальне Геолого-Розвідче Управління. В'язні, за вказівками та під наглядом керівників, копають у різних місцях долини т. зв. шурфи — ями форми правильного чотирикутника шириною 80 см. і довжиною 1,50-1,70 м.

Підчас копання фахівець на певних віддаленнях бере пробу ґрунту у спеціальний посуд, промиває їх і таким чином виявляє відсоток золота так у даному місці, як і в його верствах.

Відсоток цей, розуміється, є для в'язнів таємницею. На його підставі вибирається не тільки ділянка долини для експлоатації, але й складається пляни-завдання видобутку золота для золотокопалень (по-російськи — пріські).

б) Промивання.

Для промивання ґрунту потрібна вода, але ж зимою її тут і каплі не знайти. В наслідок високих морозів (до 70° С)

вода в річках замерзає майже до самого дна; для одержання її для кухні в'язні колувають лід і розтоплюють його. Була спроба одержувати таким же чином воду і для промивання ґрунту в спеціально збудованих приміщеннях, але, здається мені, цей спосіб не мав поширення. Отже, в основному промивання відбувається в пору, коли розтає вода в річках, себто десь від половини червня до кінця вересня.

Як було вище зазначено, золотоносний ґрунт, прикритий незолотоносною верствою. До початку промивного сезону золотоносний ґрунт на ділянці, вибраній для експлоатації, повинен бути очищений від тієї верстки, себто її треба зняти і вивезти геть; цю роботу виконують зимою.

Праця ця є дуже тяжкою для в'язнів. Вічно мерзлий ґрунт зимою твердий, мов камінь. Щоб його розбити, в'язні довбають круглі ямки, т. зв. бурки проміром до 15 см. і глибиною на всю товщу незолотоносної верстви; бурки віддалені одна від одної на 20-25 см. і розподіляються в шахматному порядку.

Для вибивання цих бурок в'язень одержує залізний лом $1\frac{1}{2}$ метри довжини, черпачок (форма кухонного полоника) на дерев'яній ручці довжиною коло 1 метра і лопату; ломом він повинен розбивати ґрунт, черпачком виймати його з бурки, а лопатою відкидати.

Таких бурок глибиною 70-100 см. повинен в'язень набити 8 шт.; це його денна норма, в залежності від її виконання, він одержує категорію харчування.

Норми цієї ніхто не виконує; биття важким ломом швидко втомлює навіть здорову людину, тим швидше валить вона з ніг політв'язня, виснаженого тортурами підчас слідства, голодом та холодом. Відпочивати не вільно, — за порушення правила — б'ють, та детальніше про умови праці буде далі.

Робота ускладнюється наявністю в ґрунті маси каміння; попавши на більший камінь, його треба ломом розтерєблювати і по кусочках виймати черпачком, стоячи на колінах. У вибиті бурки закладають амонал, сполучуючи їх у групи запальним шнуром, засипаючи їх знову і запалюють шнури; вся частина ділянки вилітає в повітря, спадаючи вже назад у формі різної величини грудок. В'язні накладають їх на спеціальні сани й відвозять геть на визначене місце.

Так очищається вся ділянка, і на початок промивного сезону золотоносний ґрунт готовий для експлоатації.

Поряд із очищенням ділянки будується тут т. зв. бутара — споруда для промивання. Вся вона на стовпах. Центральним її місцем є дощаний квадратний поміст, довжина бока 6-8 м., він знаходиться на стовпах висотою 12-15 м.

Від річки, за кілька кілометрів вгору, відводиться жолобом до бутари (під поміст) сильна струя води; з протилежно-

го боку помосту, у продовження водяного жолубу (струї) будується один або два жолоби коло 1 м. шириною та 15-20 м. довжиною кожний, один біля одного, з різким нахилом; на їх днах є поріжки 5см. висотою, на які накладається залізні сита так, щцо все дно закривається.

З третього боку помосту будується зі слабим нахилом дві вузькоколійні лінії по яких, за допомогою мотору та ливь, подається на помост золотоносний ґрунт і висипається його в отвір.

Сильна струя води забирає цей ґрунт і котить його вниз по жолобах; по боках цих жолобів стоять вязні з т. зв. мішалками (сапачки трикутної форми на довгому держаку) і весь час мішають цей ґрунт, допомагаючи воді розмивати його.

Завдяки найбільшій своїй питомій вазі куски золота, звільняючись від ґрунту, проходять через дірки сит і падають на дно; решта ж ґрунту у вигляді брудної від глини води, нерозмитих кусків, та гальок виходить на другому кінці жолобів, де все це спадає у вагонетки і відвозиться в'язнями на призначене місце, де згодом повсте насип.

Біля частини лінії вагонеток, яка йде по землі, будується в кількох місцях невеличкі помости на стовпиках 2-2½ м. висотою, на які по дощаних доріжках в'язні привозять у тачках ґрунт і зсипають до вагонеток.

Очищена зимою ділянка розмерзається трохи літом на 20-25 см., але не на стільки, щоб можна копати лопатою. Для роботи видається в'язням лом, джаган, лопата і тачка. Одну тачку обслуговують три в'язні: один повбає ґрунт ломом, другий допомагає відколуплювати кусок ґрунту джаганом і китає його лопатою або руками на тачку, а третій відвозить. Слабе розмерзання тільки обтяжує працю, бо, бо, завдяки великому відсоткові глини в ґрунті, куски ці трудно відділяти.

Ця праця є дуже тяжкою вона теж нормована (переважно 3 куб. м. на особу). Норма настільки висока, що її з трудом може виконати здорова людина, що харчується по потребі та живе в нормальних умовах; ми виконували її на 35-40%, дуже рідко вище.

Після закінчення робочого дня приходять енкаведисти і забирають золото у бляшані посудини.

II. Хижацький характер використання ґрунту.

У погоні за переробкою якнайбільшої кількості ґрунту (виконання норми) ніхто не турбується тими його рештками, які виходять із жолобів разом з водою та галькою. Вони бувають різної величини, від кочення жолобами робляться округлими, мов клубок, і мають у собі теж золото; їх разом із галькою викидають на насип.

Тільки інколи доручає адміністрація „доходязі” (в'язень у стані повної втрати сил) визбирувати ці клубки в тачку та відвозити до вагонетки; але це капля в морі, і це ніскільки не змінює хижацького характеру використання ґрунту.

III. Дорогою ціною.

Дорогою ціною — маю на увазі ціною людського життя. Це питання не має безпосереднього зв'язку з темою, але торкнутися його під кінець хоча б коротко я вважаю за потрібне.

В'язні на Колимі діляться на дві групи: кримінальників і політв'язнів. Кримінальники — значна меншість — це упривілейована група, яка виконує легкі роботи і є помішниками адміністрації, це — „друзі народа”. Політв'язні, в основній масі українці, виконують тут найтяжчу роботу — добування золота; це абсолютно безправні істоти; політв'язень — це не людина, а річ, над якою кримінальні разом з адміністрацією знущаються, б'ють, убивають „во ім'я виконання норми” і за те вони не несуть відповідальности, бо ж хто може турбуватися про долю „врага народа”?!

Режим праці для політв'язня дуже суворий. Працювати треба безперестанно 12 год. без хвилинки відпочинку, без жодного дня відпочинку в році; працювати треба незалежно від погоди — дощ, сніг, мороз, незалежно від віку, фаху, здоров'я. За невиконання норми в'язнів залишають поверх 12 год. працювати ще 3-4 години, харчування ж — два рази на день „баланди” та 200-300 грам хліба. Відпочинок — спання на голих нарах із кругляків, у дощеву погоду мокрих, бо ж бараки без дахів, крозь стіни та стелю, збудованих також із кругляків, цілком вільно гуляють вітер, вода та холод. У дощеву погоду в'язень промоклий до рубця працює і мокрим спати лягає, бо ж лахміття в нього єдине.

Голод, перевиснаження тяжкою працею, важкі житлові умови, фізичні та моральні знущання швидко нищать політв'язнів; вони пухнуть, ходять тільки за допомогою кийка, стають швидко т. зв. „доходягами” і вмирають підчас сну в бараці, по дорозі на роботу чи з роботи, або підчас роботи — під ударами палиць та чобіт бригадирів-кримінальників.

У безнадії багато політв'язнів поповнює самогубства; між іншим бугара є для цього дуже зручним місцем, і раби „соціалістичного раю” його найчастіше використовують. Вони кидаються з високого помосту бутари і закінчують таким чином „досрочно” свій термін кари.

Інші, щоб дістатися на легшу працю, штучно калічать собі руку чи ногу так, що досягають цим ампутації, але це зв'язано з ризиком або померти в муках або бути суворо покараним у випадку викриття штучности покалічення.

Ось таким то способом і такою ціною ціною добувається советами золото на Колімі (та чи тільки на Колімі?)! Воно легко може конкурувати з з золотом капіталістичних країн на міжнародніх ринках, бо воно дешеве, адже ж життя рабів советам нічого не коштує.

Вільний світ тільки в останній час починає розуміти, звідки совети можуть мати такі великі ресурси золота для оплачування комуністичної пропаганди та своїх п'ятих колон у всьому світі, розуміти джерело його низької ціни та вірити, що воно полляте кров;ю невинних жертв.

На жаль та на диво знаходяться ще й досі у вільному світі засліплені особи, і то навіть високопоставлені, як ось хоч би відомий „червоний декан” д-р Гюлет Джонсон, настоятель Кентерберійського Собору (Англія), що з гордістю прикрашує свої груди одержаною від Сталіна медалею „за зміцнення миру між народами”, зробленою із цього ж кривавого золота!

Скільки добувається золота на Колімі — є советською тасмницею, але, безумовно, цей район є тепер основним його постачальником у ССРСР. Це місце почала Коліма завойовувати зразу ж, як почалася експлоатація її золотоносних піль і це бачимо з таких орієнтовних цифрових відомостей:

Добування золота в ССРСР в роках:)*

1930	—	46,6 тн.
1931	—	51,5 тн.
1932	—	60,3 тн.
1933	—	84,0 тн.
1934	—	132,6 тн.
1935	—	182,0 тн.

Швидкий ріст добування, особливо з 1933-34 р.р. це вже вплив Коліми, бо саме в цих роках почався розмах використання золотих скарбів цієї досі дикої країни. Єжовщина ж це значення Коліми удесятирила. До 1947-49 р.р. знаходимо цифру світового видобутку золота в 1200 тн., при чому про ССРСР подається цифри понад 400 тн., безсумнівно, що це „понад” є добрим нашим волинським „гаком” і що основну його частину складає колімське золото.

*) Див. журнал „Большевизм враг русского народа”, 1944.

Проф. Ілія Григоренко.

НАРОСТАННЯ КРИГИ НА СТАВКАХ УКРАЇНИ (Попереднє повідомлення)

Сільське господарство Укюрїї за час московсько-советської окупації зазнало великої руйнації. Не дивлячися на механізацію сільськогосподарського виробництва на сьогодні в Україні як і у всьому ССРСР, як зазначають керівні советські особи, відчувається недостача в зерні, а ще більше в тваринництві і його продукції. Коні зменшилися значно більше як наполовину, але не в кращому коли й не в гіршому стані є справа з продуктивним тваринництвом. Катастрофічний стан скотарством в Україні (див. ч. 3. „Український Господарник”, стаття проф. М. Величківського „Сучасний стан скотарства в Україні”) спонукує нас на еміграції над цим питанням більш докладно зупинитися.

Ми переконані, що пануванню большевиків прийде кінець і думаємо, що це станеться навіть вже скоро. Відходячи з України большевики по злочинному будуть нищити все, що тільки зможуть. Отже і продуктивна худоба, якої нині в Україні і так обмаль, большевиками буде знищена зовсім. Таким чином Україна після її звільнення від московсько-комуністичної окупації залишиться без продуктивної худоби. Щоб відновити продуктивну худобу до нормального стану потрібно буде час не менше як в 15-20 років. Але за цих 15-20 років, заки буде віднозлена велика рогата худоба, буде дуже відчуватися потреба в таких продуктах як м'ясо, молоко, масло, сир. Частково ця потреба буде згодом заповнена хоча й не зовсім продукцією від свинарства і вівчарства, але в цей, так би мовити, відбудовний період заповнити прогалину в недостачі продуктів багатих на білкові речовини допоможе нам птахівництво, зокрема курівництво а також рибицтво. Ці галузі тваринництва можна відновити в найкоротший час і заповнити ринок України поки буде відновлена велика рогата худоба. З цих міркувань статті наших фахівців з галузів птахівництва і рибицтва особливо для нас сьогодні є цінні. Статті професора І. Григоренка в 3-му числі „Український Господарник” — „Нова формула для рибоводів” і стаття, яку ми тут містимо — „Наростання криги на ставках України” мають на меті допомогти нам в майбутньому в розведенні рибицтва і таким чином зм'якшити кризу на продукти тваринництва, яка особливо відчуватиметься населенням України після скасування московсько-советської окупації.

Редакція.

„Холод”, або іншими словами температура нижче 32° за F. (або нижче 0° за C.) — широко використовується в харчовій промисловості, зокрема у м'ясній, рибній, молочній, та яєчній, в броварнитстві, а також і в медицині і інш.

В країнах з розвинутою технікою, як напр. в ЗДА — проблема „холоду” розрішується легко, бо тут кожна госпо-

дарка має спроможність встановити в своїй кухні холодильникову шафу, що зветься refrigerator. Більше того, кожна крамниця, що торгує харчовими продуктами, які швидко псується в теплі, встановлює у себе refrigerator для охолодження тих продуктів. Немає вже чого й говорити про такі підприємства, як різні, рибні та консервові заводи, молочарні, маслоробні та інші установи, zatrudнені виготовленням харчових продуктів, бо ці підприємства легко розв'язують у себе проблему „холоду” шляхом встановлення відповідних холодильникових машин.

Про те — холодильникові машини та refrigerator-и утворюють „холод” здебільшого через зниження температури повітря в тому приміщенні, де хороняться харчові продукти. Між тим, для людського вжитку часто й густо буває потрібно не холодне повітря, а крига. От же і виготовлення штучної криги в ЗДА також легко розрешується як на нарочитих для того заводах, так і в кожній установі, яка в тому зацікавлена.

Не так стоїть справа з забезпеченням населення та підприємств „холодом” на Україні.

Тут холодильникові машини рідко трапляються хіба що на великих мясокомбінатах (різних), консервових заводах, молочарнях, маслоробіннях і т. д. Так само заводи для виготовлення штучної криги хоч і є по більших містах України, але вони не спроможні задовольнити всі потреби населення в кризі. З цієї причини основна маса українського, головне сільського населення а почасти і міського, забезпечує себе „холодом”, використовуючи для цього льохи, в яких температура в літню пору завжди нижча як назовні. Підприємства де, зайняті виготовленням харчових продуктів та холодних напоїв, забезпечують себе „холодом”, влаштовуючи для цього т. зв. „льодовні”, які в зимову пору набивають натуральною кригою.

Заготівля натуральної криги переводиться звичайно зимою. Для цього на ставку, або річці (якщо такі є поблизу) нарочитою пилкою випилують кригу у формі кубів або паралелепіпедів, яку потім ввозять або безпосередньо до „льодовні” підприємства, або на садибі того підприємства скидається кригу у бурти (кучі), які вкривають шаром соломи, потім полови, а зверху, часом, шаром землі. В такому бурті крига зберігається до наступної зими і розходиться по всім напрямкам людського вжитку.

За такого способу забезпечення підприємства холодом — кожний господар підприємств мусить заглядати в близьке майбутнє, щоб вразі теплої наступної зими, а значить і тонкої криги на водоймищах — можна було заздалегідь вжити можливих заходів для забезпечення свого підприємства кри-

гою. Звичайно, таке питання можна полагодити лише після прогнозів метеорологічних станцій про наступну зиму та знання — якої товщини крига намерзне в ту зиму за тих чи інших метеорологічних факторів її.

Питання про наростання криги на ставках (та річках) України має ще більше значення в справі захисту риби від зимової придухи.

Зимова придуха¹⁾ на ставках та на річках України — є велика проблема, над розрішенням якої давно працює думка рибоводів, але поки що без помітних позитивних наслідків, бо що кожної холодної і сніжної зими з річок (а часом і з ставків) України виловлюється величезна кількість снулої та здохлої риби. Одною з найголовніших причин тієї придухи є, безперечно брак кисню в тому водоймищі, де перебуває риба. Всяка риба для свого життя потребує кисню. Цю потребу вона легко задовольняє в літню пору, коли водоймища не вкриті кригою і вода в них не забруджена: легко аерується, тобто насичується повітрям, до складу якого входить і кисень. Зимому річки і ставки вкриваються кригою, яка обмерзає, або навіть зовсім припиняє доплив повітря, отже і кисню, до води. В наслідок того, запаси кисню, що були у воді в момент криго-ставу — поступово витрачаються так на дихання риби та інших водяних істот, а також на оксидацію намулу, що лежить на дні водоймища та мінеральних і органічних часток, що є у воді чи у розчиненому або у суспендованому стані.

Вичерпування кисню приводить зрештою до такого стану, коли кисню у воді бракує для риби і вона впадає в асфікцію (приголомшується), а потім здихає. В першу чергу здихає та риба, яка для свого життя потребує багато кисню, як наприклад петруги, за ними слідує судак, потім плітка, пізніше окунь, ляц, після нього здихає щупак, за ним короп і, нарешті, лин та вугорь. Якщо в часі придухи серед здохлої риби трапляються ці два останні види риб, то наперед можна сказати, що у водоймищі видохла уже вся риба за винятком хіба карася, який з усіх видів риб потребує для життя найменше кисню.

В середній смузі України — зимова придуха спостерігається в холодні зими десь в середині січня, коли товщина криги на ставках та на річках тієї місцевости досягає до 50 сант. і більше.

Єдиним способом боротьби з придухою там — являється аерація води (насичення її повітрям). Для цього в кризі на річці або на ставку прорубують т. з. полонки, через які по-

¹⁾ Придухою зветься масова загибель риби у річці або у ставку. Розрізняють придуху зимову, коли риба гине зимою, і літню — загибель риби літом.

вітря поступає до води і збагачує останню киснем. За полонками треба доглядати щодня, бо в люті морози, уже через ніч, вони знов покриваються тонкою кригою, яку належить розбивати, щоб вода могла зтикатися з повітрям.

Проте — боротися з придухою після того, як вона почалася — пізно і не вигідно, бо прорубування полонок не призводить до раптового припинення загибелі риби, риба гине деякий час навіть після того, як прорубано полонки. Тому — боротися з зимовою придухою значно тяжче, як застерегти її, але для цього, в перший ліпший день зими, треба знати якої товщини крига замерзла на водоймищах даної місцевості.

Питання про наростання криги на ставках — має деяке значення також при організації рибного господарства. Річ в тому, що в повних рибних господарствах завжди є зимовий ставок, в якому коропи зимують. Про те не кожний господар може володіти такою площею землі, щоб там запровадити повне рибне господарство, бо для цього потрібно бодай 15 гектарів (біля 30 акрів) землі. Зате кожний господар, навіть дрібний землевласник, має спроможність влаштувати на своїй землі неповне рибне господарство, використавши для цього якесь натуральне водоймище, якщо воно достатнє постачається річковою або джерельною водою. В такому ставку господар може навіть зимувати рибу, якщо немає небезпеки вимерзання її. Тому, перше ніж використовувати під рибу натуральні водоймища — рибовод повинен усвідомити так глибину того водоймища, якість та кількість води, якою живиться воно і нарешті товщину криги, що може намерзнути в тому водоймищі в умовах тих кліматичних чинників, де воно є.

Намерзання криги на натуральних водоймищах (річка, болота, озера) має значення також при гужовому транспорті тому, що на Україні дорожня справа стоїть уже не так блискуче, бо містки через річку здебільшого побудовано лише коло міст; сільські ж населені пункти, розкидані вздовж річок на довших просторах їх берегів, літом сполучаються один з одним за допомогою „паромів”, які до речі сказати також рідко трапляються. Через те в літню пору так пішоходам, як і підводам доводиться робити великі „крюки” — перше ніж добратися до того містка чи парома. Зимом ті „крюки” скорочуються, бо населення спроможне пересуватися навпростець — через річку, болото, озеро. Але перше ніж рушати в таку подорож — кожний подорожний повинен усвідомити собі — якої товщини крига намерзла на тих водоймищах, щоб не підпасти небезпеці провалитися і потрапити в біду.

Нарешті ми не зробимо великої помилки припустивши,

що зимою ґрунт в садах та на полях замерзає близько на таку ж глибину, як і вода у водоймищах тієї місцевости. Тому, використовуючи наші спостереження над замерзанням води на ставках — і садоводи і рільники можуть орієнтовно встановлювати глибину промерзання ґрунту в дану зиму, щоб задалегідь вжити заходів проти загибелі так садових дерев, як і польових культур, що зимують на полі, — від вимерзання.

Від глибини промерзання ґрунту залежить також кошовність роботи при викопанні рівчаків та ям зимою, та при торфових розробках весною, бо всі ті роботи на Україні, через низьку техніку — переводяться здебільшого руками.

(Продовження в наступному числі)

Дипломовий Економіст Михайло Біда

ВЕЛИКІ Й ГАРАНТОВАНІ МОЖЛИВОСТІ.

Велика кількість втікачів української людности різних прошарків, змушена була залишити рідні землі перед наступом страшних орд новітнього Джингісхана й шукати захисту серед різних країн і народів вільного світу.

Хто з нас колись сподівався, що він опиниться у цій вимріяній нами всіма Богом даній країні волі й свободи, країні не обмежених великих можливостей?.. — Але факт зівстав доконаний, а ми, бідні, гонені й переслідувані опинились на цій священній і вільній землі Великого Вашингтона з його праведними законами.

Перші наші кроки в цій країні були такі: дістати працю хоч би навіть найтяжчу, аби тільки прокормити себе й свою родину. Далше ми почали помалу вrostати в тутешній ґрунт, а в звязку з тим оглядатись за кращою працею. — І так багато нашої інтелігенції перевишколилась на різні практичні фахи, як наприклад: креслярів, бухгалтерів, механіків, а деякі позакладали бюро посередництва купна й продажу реальностей, а ще інші позасновували торговельні крамниці і т. д. і т. п. Але переважна більшість інтелігенції таки далше осталась працювати підмітачами (клінерами) і всякими фабричними звичайними робітниками. Хоч, правду сказати тут в ЗДА всяка праця яка б вона не була є добра і в пошані тому, що всяка праця приносить суспільству користь. А тому помилкою було б говорити, що така то праця є добра, а інша праця є зла; бо ж як нам відомо досить добре, то власне через тяжку й інтенсивну працю ЗДА дійшли до сьогоднішнього, добробуту, поваги, сили й слави.

Вдармо себе в груди і скажім собі хоч раз правду, що властиво ми, а вірніше всякі товариства зробили в користь

тут живучого суспільства?.. За винятком декількох шумних мов і фраз це здається буде і все. Або, скажимо чи не міг би УККА замість давати матеріальну допомогу різним політичним партіям, які за винятком роздорів і межуєсабиць поміж дітьми однієї і тої ж самої рідної матери України нічого особливого не зробили, хиба крім великих слів велика сила, а більш нічого... На мою думку кожний знає добре, що щоб мати звідки черпати гроші, то потрібно мати до цього певну матеріальну базу; а хто з нових утікачів має сьогодні таку відповідну матеріальну базу?

В зв'язку з повищим було б добре коли б, скажимо УККА при своїй централі заснував таку комісію, яка, скажимо мала б назву головної планово-господарчої комісії, яка складалась би з наших найкращих наукових сил, тобто найкращих фахівців в своїй науковій ділянці, як напр.: економістів, агрономів, правників, кооператорів, банкірів і т. д. і т. п. Завданням тої комісії було б піднесення матеріального стану нашої еміграції, а при тому планувати й студіювати економічні можливості країни, а теж давати вказівки й поради нашим людям, як можна, скажимо якнайскорше добитись до більшого багатства, тобто, як каже політ. економія: „щоб з найменшими затратами праці здобути якнайбільше користі”. Така головна комісія покликана б до життя свої філії в тих місцевостях де є більші скупчення української еміграції; філії складались би з таких самих науковців фахівців, яких завданням було б реалізувати, тобто пристосовувати в життя плани головної комісії.

Місцеві комісії мали б за завдання організувати на місцях кредитові кооперативи, яких завданням було б переводити різного роду торговельні транзакції, які допомагали б нашим людям у всяких промислових і торговельних чинностях, а теж дбати про те, щоб наші люди свій тяжко запрацьований гріш складали в своїх щадничих касах або вкладали в ті ділянки господарського життя, яке приносить певний і добрий зиск.✽

Тут я подаю маленький приклад, як можна легко добитись маєтку не маючи більшої суми грошей, наприклад так: чотирьох наших робітників, які мали б, скажимо по дол. 5.000 (ліпше було б мати гроші в готівці), купувати кожному по одиночку, скажимо, напр. хату не оплачується, вже хоч би тому, що дім на дві родини (два флети) коштує від 15.000-30.000 (я беру ціни в Шікаго) така хата, тобто дім не приносить великих користей, вже хоч би тому, що одне мешкання треба зайняти самому, а лише одне мешкання може приносити дохід, а при цьому купуючий бере на свою шию великі довги, яких опісля не має змоги сплатити, що часто густо трапляється трагічним закінченням.

Але коли чотирьох спільників з готівкою по дол. 5.000 кожний куплять, скажім великий апартаментовий дім, який має 16 флетів, тобто приміщення на 16 родин тоді справа буде виглядати зовсім інакше; а саме головне тут треба зазначити, що великий апартаментовий дім коштує багато дешевше ніж малий дім на дві родини. Великий апартаментовий дім (маю на думці Шікаго) коштує від 35.000—65.000 дол.) залежить на тому який дім (коштує, як було сказано повище дешевше, а при цьому приносить значно більші доходи. І так коли в нашому прикладі тих чотирьох спільників при купні великого дому дадуть вкладу в готових грошах по дол. 5.000 кожний, то разом загальна сума буде вносити дол. 20.000, яка буде становити половину повної суми ціни за великий дім; (розуміється, якщо дім буде коштувати 40.000 дол.), решту грошей в сумі дол. 20.000 останеться, як довжна сума до сплати, скажім на протяг 5-ть років. Тут треба зазначити, що в кожному такому апартаментовому домі мешкання платиться досить дорого, наприклад не умебльоване мешкання платиться дол. 55-75, а повне умебльовання від дол. 75-120 місячно. Коли дім має 16 флетів (родинних приміщень), тоді дохід від такого дому буде вносити місячно в середньому, за не умебльований флет, тобто приміщення для родини (маю на думці флет, який складається від 5-6 кімнат) дол. 60 місячно.

Отже коли дім буде складатися з 16 родинних приміщень, тоді місячний дохід від такого дому буде вносити дол. 960, а річний прибуток від такого дому буде вносити дол. 11.520. Тут треба зазначити, що це не є чистий дохід, бо всім добре відомо, що такий великий дім має і великі розходи. Отож по відрахуванні від загальної суми річних доходів, яка є 11.150 дол. відрахуємо суму дол. 6.520, тобто більшу половину на такі видатки, як напр.: податок, всякі ubezpieчення, ogrівання, світло, вода, ремонт, і врешті тому хто буде заряджувати домом, то чистої готівки в грошах останеться дол. 5.000, яка піде на дальше сплачування заборгованого дому. Отже за років пять (5) мають виплачений дім на чисто, тобто з відсотками які припадали на заборговану суму, яка в нашому прикладі виносила дол. 20.000. Варто було б підкреслити, що вже при такому великому домі легко може бути затруднений один зі спільників, як завідувач і той, що наводить порядки в домі (клінер). Тут добре було б, якщо такі спільники, які купили такий дім є ще молоді люди, а працю на підприємстві знайти їм не тяжко, то добре було б коли б таку працю в своєму домі, як напр. зарядчика домом повірили якомусь нашому інтелігентові, який є вже старенький віком.

Тепер подумаймо, яка велика користь для наших лю-

дей є в тому, що замість купувати дім на дві родини й при тому брати на свою шию довг, який переважно треба виплачувати з праці своїх рук бо, відома річ, що такий малий двородинний дім дає дуже малі прибутки. А коли візьмем під увагу великий апартаментовий дім, тоді бачимо ясно, що такий великий дім не тільки дешевший, але теж і приносить нам багато більше прибутку, а при тому саме головне, що ми не мусимо до нього нічого сінько доплачувати, тому що він виключно сам себе виплачує. Тут треба додати ще й ту позитивну сторону, що коли, напр. ми в протязі п'ятих років виплатимо такий великий дім, то на майбутнє вже маємо добру й певну матеріальну базу з якої будемо мати солідні матеріальні зиски.

Дальше хочу зазначити, що коли ті з нашого прикладу чотирьох спілників в протязі п'ятих років виплатять перший великий дім, то після п'ятих років вони вже легко можуть взяти другий такий самий або ще більший дім на такі ж самі п'ятирічні сплати, а при цьому треба підкреслити, що другий дім вже буде їм багато легше сплачувати хоч би тому, що тепер вже перший дім, який є цілком виплачений буде виплачувати той другий дім, а при тому другий спілник вже буде мати певну від нікого не залежну сталу працю, як завідувач домом; при тому останні двох спілників можуть собі спокійно далі працювати на своїх старих місцях праці не дбаючи про те що можуть бути кожної хвилини звільнені з праці . . .

Повище наведений приклад показує нам лише одну економічну ділянку, тобто великий дім де можна не доклавши багато своєї праці й готового гроша мати добрий і певний прибуток в формі ренти.

На закінчення хочу звернутись до наших економістів, яких тут в ЗДА є чимало, щоб вони взяли в свої руки ініціативу, і в міру можливости покерували нашим економічно-господарським життям, а тим самим допомогли нашому народові піднести свій господарський рівень, а впарі з тим заховати нашу національну й культурну свідомість.

ПОВІДОМЛЕННЯ ЕКОНОМІСТІВ

Економічною Комісією НТШ в ЗДА запроєктовано видання окремих збірників з Українського Народнього Господарства за наступним програмом:

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО У СИСТЕМІ СССР.

Збірники:

1. Сільське Господарство; 2. Промисловість; 3. Фінанси;

Внутрішня і Зовнішня Торгівля; 5. Транспорт. Господарські соціальні питання в Україні.

II.

Українська промисловість. (Проект).

Проект розміщення матеріалів. Пересічний об'єм статті 40-50 стор. машинопису, енциклопедичного характеру зі списком відп. літератури. Статистичні таблиці в окремій прилозі.

а)

1. Советська економічна ідеологія і її значення для розвитку народного господарства України, зокрема української промисловости. 2. Структура і матеріальні висліди української промисловости в поодиноких розвиткових етапах. (Періодизація і предметна систематика у розвиткових напрямках).

б)

3. Сировинні ресурси української промисловости. 4. Географія української промисловости.

в)

5. Важка промисловість. 6. Легка і харчева промисловість. 7. Інші галузі промислового виробництва.

г)

8. Місце української промисловости в системі СРСР і балянсі світового промислового виробництва. 9. Умови для розвитку повного потенціалу українського промислового виробництва.

Підготовляють:

Економічна Підкомісія НТШ у ЗДА згл. відповідні економічні секції при поодиноких відділах НТШ в різних країнах. До співучасті запрошуються фахівці-економісти і з других наукових українських інституцій.

Для перевірки вислідів — „резюме” з поодиноких статей будуть зачитані на конференціях економістів, що їх періодично скликатимуть відповідні тіла.

Проектується скликати першу конференцію заходами ЕК НТШ прибл. Осінь-зима 1955-56 у Шикаго або Нью-Йорку.

Створення редколегії для остаточного оформлення матеріалів. Загальна редколегія з 5-ти осіб для цілості та тричленні комісії для кожного збірника, що проведуть підготовчі праці.

Як завершення буде покликана до життя адміністраційно-фінансова комісія згл. відповідний апарат, що при його допомозі можна буде нав'язати контакт з українськими бізнесменами і відп. інституціями для фінансування друку матеріалів.

Проф. М. Велизківський
Голова Економічної Комісії
НТШ в ЗДА

Д-р Б. Винар
Секретар Економічної Комісії
НТШ в ЗДА

5

